

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут _____ геолого-географічний

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів



«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

_____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Економічна і соціальна географія України та методика її викладання

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)

Спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія)

(код і назва спеціальності (тей))

Розробники:

Молодецький Анатолій Емільович – кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму;

Адобовська Марія Володимирівна – старший викладач кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру.

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру.

Протокол № 01 від. "31" 08 2020р.

Завідувач кафедри

(підпис)

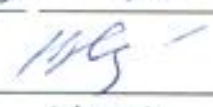

(Буяновський А. О.)
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від. "23" 09 2020р.

Голова НМК

(підпис)


(Сич В.А.)
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Економічна і соціальна географія України та методика її викладання» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія).

Предметом вивчення є природоресурсний потенціал України, особливості демографічних процесів, галузева структура господарства, територіальні аспекти розвитку економіки України тощо. Проблеми соціально-економічного розвитку України, оцінка перспектив функціонування господарства країни в сучасних ринкових умовах та необхідність інтеграції України у світове господарство.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальний курс «Економічна і соціальна географія України та методика її викладання» має міжпредметні зв'язки з рядом інших дисциплін, зокрема, з такими навчальними курсами як «Основи суспільної географії», «Соціальна географія», «Регіональна соціальна та економічна географія», «Географія України та методика її навчання та викладання», тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Галузева економічна і соціальна географія України
2. Регіональна економічна і соціальна географія України
3. Методика викладання економічної географії України в школі

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Економічна і соціальна географії України» є глибоке і всебічне суспільно-географічне вивчення території України.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є: формування знань про економіко-географічне положення своєї держави, природно-ресурсний потенціал розвитку її господарства і життєдіяльності населення, сучасні проблеми і перспективи народонаселення, тенденції розвитку та розміщення секторів та виробництв національної економіки. Важливим завданням курсу є формування практичних навичок дослідження та аналізу стану соціально-економічного розвитку виробництв та окремих територій України, визначення тенденцій та перспектив їх подальшого розвитку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

ЗК1 - Знати й розуміти предметну область та розуміння професійної діяльності.

ЗК5 - Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7 - Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ФК1 - Здатність демонструвати знання об'єктно-предметної суті, понятійно-термінологічного апарату, структури географії, її місця і зв'язків в системі наук, історії розвитку, значення для суспільства

ФК2 - Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів

ФК3 - Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному)

ФК11 - Здатність до системного географічного мислення, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

ФК16 - здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України.

Програмними результатами навчання є:

ПРН2 - знає просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях;

ПРН3 - усвідомлює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом чинників різного характеру; розуміє наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства; знає важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності

ПРН4 - знає основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства

ПРН6 - знає та розуміє закономірності територіальної організації суспільного виробництва, населення, культури та релігій, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах, територіального планування

ПРН7 - розуміє основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них

ПРН9 - знає та розуміє роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, особливості геопросторової організації природи, населення та господарства України

ПРН10 - знає сучасні теоретичні та прикладні основи методики навчання географії в загальноосвітній школі

ПРН11 - вміє встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства, використовує концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях

ПРН12 - застосовує набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, сучасні методики і освітні технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення формування в учнів загальних і предметних компетентностей, здійснення міжпредметних зв'язків та формування основ цілісної природничо-наукової картини світу відповідно до вимог державного стандарту

ПРН18 - формує в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій

ПРН23 - вибирає і застосовує основні методики та інструменти, які є типовими для різних галузей географії, виконує стандартні виміри і спостереження основних параметрів географічного середовища, необхідні для формування предметних компетентностей з географії в середніх загальноосвітніх школах

ПРН24 - аналізує державний стандарт основної (базової) середньої школи і навчальні програми з географії та природознавства для планування і конструювання основних видів навчальної діяльності учнів;

ПРН25 - володіє комунікативною мовленнєвою компетентністю з української мови, однією з іноземних мов в обсязі тематики, зумовленої професійними потребами; здатний удосконалювати й підвищувати власний професійний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті

ПРН30 - здатний відповідально управляти процесом формування готовності учнів до самостійного осмисленого прийняття рішень, подолання труднощів, прояву поваги до інтелектуальної праці та її результатів

ПРН31 - забезпечує рівноправне, справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічних особливостей, здійснює педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- основні риси і особливості суспільно-географічного положення України, її геополітичні та гео економічні вектори;
- особливості розміщення та потенціал природних ресурсів України;
- зміст, сучасний стан та регіональні особливості демографічних, розселенських, міграційних, етнічних та працересурсних процесів в Україні;
- особливості господарського освоєння території України;
- основні риси господарства України: сучасний стан, особливості його галузевої і територіальної структури, рівні регіональної економічної та соціальної безпеки;
- закономірності розміщення, географію та сучасний стан розвитку різних галузей виробничої та соціальної сфер;
- основні напрямки та риси різних видів зовнішніх зв'язків України;
- історичні особливості господарського розвитку, природноресурсний, демографічний, працересурсний та виробничо-економічний потенціал, рівень економічного і соціального розвитку, сучасний стан та закономірності розміщення різних галузей виробництва, транспорту та сфери послуг, рівень участі в територіальному поділі праці, інвестиційні можливості, проблеми та перспективи суспільно-географічних макрорайонів України;
- історичні особливості розвитку та сучасний зміст і завдання методики навчання економічної географії України;
- структуру, зміст, головні завдання курсів економічної географії України.

вміти:

- давати оцінку суспільно-географічного положення території;
- давати економічну оцінку природних умов і запасів природних ресурсів з метою раціонального природокористування;
- аналізувати демографічні, розселенські, міграційні, етнічні та працересурсні процеси в їх взаємозв'язку;
- аналізувати компонентну і територіальну структуру галузейгосподарства;
- здійснювати комплексний суспільно-географічний аналіз макрорайонів та визначати проблеми і перспективи їх розвитку;
- повинні вміти систематизувати навчальну інформацію на основну та допоміжну, виділяти провідні поняття і закономірності;
- обґрунтовувати сукупність дидактичних умов, які сприяють ефективному вивченню економічної географії України й результативному формуванню знань учнів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 105 годин, що становить 3,5 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ГАЛУЗЕВА ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Тема 1. Основи соціально-економічної географії України

Предмет вивчення і завдання курсу. Теоретичні основи економічної і соціальної географії України. Походження назви «Україна». Визначні українські економіко-географи. Головні центри суспільно-географічної науки. Українська державна територія й етнічні землі. Суспільно-географічне положення України. Історичні особливості формування кордонів України. Адміністративно-територіальний устрій України. Політико-географічна регіоналізація України. Геополітичні доктрини.

Тема 2. Природні ресурси України

Методика економічної оцінки ПРП території. Характеристика компонентної структури ПРП України, її територіальні відміни. Земельні ресурси України. Мінеральні ресурси України. Водні ресурси України. Лісові ресурси України. Рекреаційні ресурси України. Фауністичні ресурси України. Вплив природних умов і ресурсів на галузеву і територіальну організацію господарства країни.

Тема 3. Населення України

Динаміка чисельності населення України. Демографічна характеристика населення України, регіональні особливості демографічних проблем. Міграції населення. Розселення населення. Типи міських поселень. Урбанізація. Сільське розселення. Територіальні системи розселення. Працересурсний потенціал. Трудові ресурси України і територіальні особливості їх використання. Проблеми безробіття. Український етно- і націогенез. Прабатьківщина українців. Формування української народності і нації. Етнічний склад населення України і географія народів. Показники етнічної різноманітності населення України, територіальні відміни, причини. Етногеографічне районування України. Географія української діаспори.

Тема 4. Господарство України. Паливно-енергетичний комплекс

Проблеми забезпеченості господарського комплексу України мінерально-сировинними та іншими природними ресурсами. Особливості галузевої структури господарського комплексу України і проблеми структурних перетворень економіки. Матеріально-технічна забезпеченість господарського комплексу України та проблеми оновлення основних промислово-виробничих фондів. Проблеми пов'язані зі дестабілізацією господарських зв'язків між традиційними партнерами країн СНД і Східної Європи. Сутність, роль і місце ПЕК в господарському комплексі України, його структура. Паливно-енергетичний баланс України та його структура. Вугільна промисловість України: історія розвитку, сучасний стан, основні проблеми та перспективи розвитку. Нафтова і нафтопереробна промисловість України: історія розвитку, сучасний стан, основні проблеми та перспективи розвитку. Газова промисловість України: історія розвитку, сучасний стан, основні проблеми та перспективи розвитку. Географія інших галузей паливної промисловості. Електроенергетика України: галузева і територіальна структура. Проблеми і перспективи розвитку. Екологічні проблеми паливно-енергетичного комплексу.

Тема 5. Металургійний та машинобудівний комплекс України

Господарське значення і структура металургійного комплексу України. Чорна металургія: умови та чинники розвитку і розміщення; історичні особливості розвитку галузі; сировинна база; розміщення підприємств повного виробничого циклу; характеристика основних металургійних районів; проблеми і перспективи розвитку і розміщення. Кольорова металургія: сировинна база; особливості і чинники розвитку; географія галузей. Роль машинобудування в економічному розвитку країни. Галузева і територіальна структура машино-будівного комплексу в Україні. Проблеми і перспективи розвитку галузі.

Тема 6. Хімічний, лісовиробничий та будівельний комплекс України

Господарське значення, структура та особливості розміщення галузей хімічної індустрії. Сировинна база. Гірничо-хімічна промисловість, основна хімія і лакофарбова промисловість. Нафтохімічна та гумотехнічна промисловість України. Розвиток хіміко-фармацевтичної промисловості. Проблеми розвитку хімічного комплексу. Особливості сировинної бази та структура лісовиробничого комплексу України. Лісогосподарський підкомплекс. Склад і особливості розміщення деревообробної промисловості. Целюлозно-паперова промисловість. Лісохімічний підкомплекс. Територіальна організація та основні напрями розвитку лісовиробничого комплексу. Структура будівельно-промислового комплексу України. Сировинна база будівельно-промислового комплексу України. Особливості розміщення та розвитку основних галузей будівельно-промислового комплексу України.

Тема 7. Легка та харчова промисловість України

Склад легкої промисловості та її значення. Особливості розміщення галузей легкої промисловості. Територіальна організація текстильної промисловості. Швейна промисловість та її розміщення. Сировинна база й основні центри шкіряно-взуттєвої промисловості. Хутрова галузь. Проблеми і перспективи розвитку легкої промисловості. Географія харчової промисловості. Цукрова, борошномельно- круп'яна, олійно-жирова, хлібопекарська,

спиртова, плодоовоче-консервна, рибна, молочна, м'ясна, виноробна, кондитерська, пивоварна, тютюнова промисловості.

Тема 8. Агропромисловий комплекс України

АПК: сутність, значення і місце в господарському комплексі. Галузева структура і форми територіальної організації АПК. Сільське господарство, його структура. Розміщення галузей рослинництва. Розміщення галузей тваринництва. Територіальна структура сільськогосподарського виробництва України. Проблеми і перспективи розвитку АПК.

Тема 9. Транспортний комплекс та соціальна сфера України

Значення, функція і структура транспорту. Поняття “транспортна система”, її зміст. Загальна характеристика основних видів транспорту: залізничного, автомобільного, морського, річкового, трубопровідного та авіаційного. Становлення соціальної географії України. Соціальна інфраструктура. Культурно-освітній комплекс. Науковий комплекс. Соціально-побутовий комплекс. Рекреаційний комплекс. Географія соціального неблагополуччя. Географія релігій. Соціально-географічні відмінності.

Тема 10. Міжнародні економічні зв'язки України

Сутність, значення та види зовнішніх зв'язків. Економічні зв'язки. Зовнішня торгівля. Спільне підприємництво. Кредитно-фінансові зв'язки. Науково-технічні зв'язки. Надання різноманітних видів послуг. Єврорегіони. Спеціальні економічні зони. Політичні зв'язки.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Тема 11. Комплексна характеристика Донецького та Придніпровського суспільно-географічного району

Комплексна характеристика Донецького суспільно-географічного району: склад і особливості формування території; місце і роль району в господарському комплексі України; особливості суспільно-географічного положення; історичні особливості формування і розвитку господарства; ПРП району. Особливості його компонентної структури і вплив на формування господарського комплексу. Демографічна ситуація, географія міграцій, розселення населення, урбанізація району, трудові ресурси, специфічні риси галузевої структури зайнятості, проблеми і перспективи раціонального використання трудових ресурсів, національний склад населення, загальна характеристика господарства, ПЕК, металургійний комплекс, машинобудування, хімічна промисловість, промисловість будівельних матеріалів, АПК: умови і чинники формування, степовий зональний АПТК. Донецький приміський АПТК. Соціальна сфера району. Транспортна мережа району. Основні транспортні вузли. Суспільно-географічні мезорайони, господарські вузли і центри. Суспільно-географічні зв'язки району. Основні проблеми Донбасу. Перспективи розвитку господарства.

Комплексна характеристика Придніпровського суспільно-географічного району: географічне положення, населення, природні умови і ресурси, господарський комплекс району.

Тема 12. Комплексна характеристика Північно-Східного та Столичного суспільно-географічного району

Комплексна характеристика Північно-Східного суспільно-географічного району: географічне розташування; історико-географічні передумови, формування ринків; населення і трудові ресурси; природні умови і ресурси; промисловість, найбільші міста (Харків, Полтава, Суми). Проблеми й перспективи розвитку району.

Комплексна характеристика Столичного суспільно-географічного району: географічне положення та історія розвитку; економіко-географічне положення; природні ресурси; населення і трудові ресурси; характеристика промисловості; агропромисловий комплекс району; транспортний комплекс і зв'язок; зовнішньоекономічні зв'язки району; екологічні проблеми.

Тема 13. Комплексна характеристика Причорноморського суспільно-географічного району

Географічне положення Причорноморського економічного району, загальна характеристика. Населення. Природні умови та ресурси. Промисловість. Суднобудування. Верстатобудування. Енергетичне та електротехнічне машинобудування. Приладобудування. Сільськогосподарське машинобудування. Металургійний комплекс. Паливно-енергетичний комплекс. Сільське господарство. Основні галузі тваринництва. Рибопереробний комплекс. Транспорт. Екологічні проблеми та раціональне використання природних умов і ресурсів.

Тема 14. Комплексна характеристика Центрального суспільно-географічного району

Склад і особливості формування території. Спеціалізація району. Історичні особливості формування і розвитку господарства району. Природно-ресурсний потенціал району. Демографічна ситуація. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Промисловість економічного району. Агропромисловим комплекс району. Умови та чинники розвитку і спеціалізації. Соціальний комплекс району. Транспортний комплекс району. Суспільно-географічні зв'язки з іншими районами України та зарубіжжям. Проблеми та перспективи розвитку.

Тема 15. Комплексна характеристика Північно-Західного та Подільського суспільно-географічного району

Склад і особливості формування території. Спеціалізація району. Історичні особливості формування і розвитку господарства району. Природно-ресурсний потенціал району. Демографічна ситуація. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Промисловість економічного району. Агропромисловим комплекс району. Умови та чинники розвитку і спеціалізації. Соціальний комплекс району. Транспортний комплекс району. Суспільно-географічні зв'язки з іншими районами України та зарубіжжям. Проблеми та перспективи розвитку.

Тема 16. Комплексна характеристика Карпатського суспільно-географічного району

Склад і особливості формування території. Місце і роль району в господарському комплексі України. Особливості СГП. Історичні особливості формування і розвитку господарства. ПРП району. Його структура і вплив на формування господарського

комплексу. Демографічна ситуація, географія міграцій. Розселення населення, низький рівень урбанізації, трудові ресурси, структура зайнятості, проблеми і перспективи раціонального використання трудових ресурсів. Національний склад населення. Загальна характеристика господарства. ПЕК. Машинобудування і металообробка. Лісопромисловий комплекс, лісове господарство. Деревообробна промисловість. Хімічна промисловість. Легка і харчова промисловість. Будівельна індустрія. АПК: умови і чинники розвитку і спеціалізації, зональні та приміські АПТК. Соціальна сфера району. Транспортна система, основні транспортні вузли. Суспільно-географічні мезорайони, господарські вузли і центри. Суспільно-географічні зв'язки району. Проблеми Українських Карпат, перспективи розвитку господарства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ В ШКОЛІ

Тема 17. Зміст, завдання і методичні особливості вивчення курсів географії: «Україна у світі: природа, населення» (8-й клас) та «Україна і світове господарство» (9-й клас)

Мета, навчально-виховні завдання, структура і зміст курсів: «Україна у світі: природа, населення» (8 клас), «Україна і світове господарство» (9 клас). Формування поняття про Україну як європейську державу. Фізична, економічна і соціальна географія, їх взаємозв'язок. Система понять курсів. Закономірності та причинно-наслідкові зв'язки у природі та господарстві. Логічний аналіз структури і змісту географії України.

Міжпредметні зв'язки. Формування уявлень і понять, розкриття найважливіших географічних закономірностей. Використання опорних знань, логічних зв'язків між поняттями.

Перспективний досвід вчителів, його значення та творче застосування. Інтерактивні форми навчання в курсах географії України у 8-9 класах. Методика організації та проведення навчальних конференцій, диспутів, вікторин, рольових та ділових ігор, тематичних атестацій.

Тема 18. Використання засобів і методів навчання при вивченні курсів географії: «Україна у світі: природа, населення» (8-й клас) та «Україна і світове господарство» (9-й клас)

Формування знань і умінь та вимоги до них. Краєзнавчий принцип в курсах географії України.

Методика застосування підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів. Тематичні карти України та областей, прийоми роботи з ними. Система практичних і самостійних робіт та досліджень у 8-9 класах, їх поступове ускладнення.

Схематичні матеріали як засіб підвищення ефективності навчального процесу. Вимоги до робіт на контурних картах. Використання практикумів та дидактичних матеріалів.

Активізація пізнавальної діяльності учнів. Розвиваюче навчання. Запровадження методики, яка передбачає самостійну пошукову роботу учнів. Проблемний підхід до вивчення провідних понять і закономірностей. Групова форма роботи.

Перспективний досвід вчителів, його значення та творче застосування. Інтерактивні форми навчання в курсах географії України у 8-9 класах. Методика організації та проведення навчальних конференцій, диспутів, вікторин, рольових та ділових ігор, тематичних атестацій.

3. Рекомендована література

Базова

1. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки. Навчальний посібник. – Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2018 р. – 376 с.
2. Заставецька О.В., Заставецький Б.І. Географія населення України. Навчальний посібник. – Тернопіль – 2003. – 149 с.
3. Заставецька О.В. Економічна і соціальна географія України. Задачі та вправи. 8-9 класи. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1999. – 64 с.
4. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2-х книгах. – Львів: Світ, 1994. – 472 с.
5. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія України. Підручник для 9 кл. – К., 2006.– 288 с.
6. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. – Київ: Знання, 1998. – 416 с.
7. Соціальна географія: підручник / за ред. Л.Немець та К.Мезенцева. – Київ: Фенікс, 2019. – 304 с.
8. Соціально-економічна географія України: Навч. посібник. / За ред. Шаблія О.І. – Львів: Світ, 2000. – 680 с.
9. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / за редакцією Г.В.Балабанова, В.П.Нагірної, О.М.Нижник. – К.: Міленіум, 2003. – 404 с.

Допоміжна

1. Географічна енциклопедія України: в 3-х т./ Редкол.: Бабичев Ф.С, Беляєв В.І., Маринич О.М (відповід. ред.) та ін. – К.: Українська радянська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1989 – 1993.
2. Жупанський Я.І. Словник термінів і понять з географії. Чернівці: Технодрук, 2006. 192 с.
3. Зарубіна А.В., Семенюк Л.Л. Урановидобувна галузь в контексті регіонального розвитку (на прикладі Кіровоградської області) // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского: Научный журнал. Серия: география. – Т.24 (63). - №2 часть 3. – Симферополь, ТНУ им. В.И.Вернадского, 2011. – С.121-125.
4. Комплексний атлас України. Атлас (за ред. Л.М.Веклич). – К.: ДНВК «Картографія», 2005. – 96 с.
5. Масляк П.О., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Словник-довідник учня з економічної і соціальної географії світу. – Київ: Лібра, 1996. – 328 с.
6. Сучасні проблеми регіонального розвитку: навчальний посібник / М.Д. Пістун, А.Л.Мельничук. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 200с.
7. Україна: промисловість та інвестиційна діяльність. Атлас (за ред. Л.Руденка). – Київ, 2003. – 80 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського
2. www.uk.wikipedia.org Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»
3. <http://www.ukrstat.gov.ua/> Державний комітет статистики
4. <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> ГУС в Одеській області

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит.

5. Методи діагностики успішності навчання: поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формі оцінювання усних відповідей, виконаних лабораторних завдань і самостійних робіт, контрольні роботи за змістовими модулями.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом усного опитування;
- з лабораторних занять – на основі перевірки виконаних завдань.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.